До проблеми формування педагогічної рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанного навчання

Музика Леся Адамівна[1], Бардашевська Ярослава Миколаївна[2]

Опубліковано	Секція	УДК
30.12.2025	Освіта/Педагогіка	378:159.955.4]:780.616.432:37

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20713245

Анотація. У статті проаналізовано сутність, компонентну структуру і зміст педагогічної рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті фортепіанної підготовки як важливого чинника їхнього професійного становлення. Рефлексивні компетентності визначено як інтегральне особистісно-професійне утворення, що виявляється у здатності до критичного самоаналізу, самооцінки та корекції власних виконавсько-педагогічних досягнень. Їх розвиток сприяє формуванню рефлексивної позиції здобувачів освіти, активізації особистісних і професійних ресурсів, збагаченню мистецько-педагогічного досвіду, професійно-творчій самоідентифікації та самореалізації. Обґрунтовано структуру рефлексивних компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва, яка охоплює чотири взаємопов'язані компоненти: аналітично-ідентифікаційний (самоаналіз і оцінювання власної професійної діяльності), емоційно-регулятивний (усвідомлення та регуляція емоційних станів у процесі виконавсько-педагогічної діяльності), інтерпретаційно-парадигмальний (аналіз і оцінювання художньо-виконавської інтерпретації музичних творів) та корекційно-стратегічний (планування і вдосконалення індивідуальної траєкторії професійного розвитку). Встановлено, що ефективність формування педагогічної рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки забезпечується реалізацією принципів екзистенційності, наукового консалтингу, інтеграції аутокомунікативної й транскомунікативної взаємодії та суб'єктивної семантики.

Ключові слова: рефлексія, компетентність, рефлексивна компетентність, майбутній учитель музичного мистецтва, фортепіанна підготовка .

On the issue of developing pedagogical reflection among future music teachers in the process of piano instruction

Abstract. This article analyzes the nature, component structure, and content of pedagogical reflection among future music teachers in the context of piano training as a key factor in their professional development. Reflective competencies are defined as an integral part of personal and professional development, manifested in the ability to engage in critical self-analysis, self-assessment, and correction of one's own performance and pedagogical

[1] викладач кафедри методики музичного виховання та диригування, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника,
ORCID: http://orcid.org/0000-0002-8825-228
[2] кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування, Карпатськийнаціональний університет імені Василя Стефаника, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-2315-9757

achievements. Their development contributes to the formation of a reflective stance among students, the activation of personal and professional resources, the enrichment of artistic and pedagogical experience, and professional and creative self-identification and self-realization. A music teacher's reflection manifests itself in the process of aesthetic comprehension and interpretation of a musical work, in relating its content to their own emotional experience and professional perspective, as well as in the artistically compelling performance and pedagogical conveyance of the music's expressive content to the student audience. The dual nature of a music teacher's professional activities—as both a performer and an educator—necessitates the identification of two main components of piano training: musical performance (solo performance, accompaniment, and ensemble work) and music education (artistic-educational and outreach activities). In the performance and pedagogical context of piano training, individual professional and interpretive frameworks take on significant importance; these are viewed as an integrated system of auditory, kinesthetic, cognitive, emotional, and communicative concepts and experiences of students. These are formed through the assimilation and personal interpretation of established performance and pedagogical traditions, which serve as benchmarks for professional practice. Such standards serve as criteria for self-assessment and as a tool for reflective practice, helping future music teachers analyze their own achievements in the performance and pedagogical interpretation of musical works. The individual professional and interpretive frameworks that are developed form the basis for the development of reflective competence. An analysis of professional training practices has shown that reflective competence develops through the acquisition of personal and professional experience and is linked to the ability to engage in self-reflection, evaluate one's own performance, identify mistakes, overcome professional challenges, and refine teaching strategies. In this study, the reflective competence of future music teachers is defined as an integral part of their personal and professional development, manifested in the ability to critically self-analyze, self-evaluate, and adjust their own performance and teaching practices. Its development ensures the formation of a reflective stance, the activation of personal and professional resources, the enrichment of artistic and pedagogical experience, professional self-identification, and self-improvement. The structure of reflective competencies for future music teachers has been substantiated, encompassing four interrelated components: analytical-identificatory (self-analysis and evaluation of one's own professional activities), emotional-regulatory (awareness and regulation of emotional states during performance and teaching activities), interpretative-paradigmatic (analysis and evaluation of the artistic and performance interpretation of musical works), and corrective-strategic (planning and improvement of the individual trajectory of professional development). It has been established that the effectiveness of fostering pedagogical reflection in future music teachers during piano training is ensured by the implementation of the principles of existentialism, scientific consulting, the integration of autocommunicative and transcommunicative interaction, and subjective semantics.

Keywords: reflection, competence, reflective competence, future music teacher, piano training

Вступ

Сучасна система вищої педагогічної освіти орієнтована не лише на формування фахових знань і вмінь, а й на розвиток особистості майбутнього педагога як активного суб'єкта професійного саморозвитку. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування педагогічної рефлексії, яка забезпечує здатність майбутнього вчителя до самоаналізу, самооцінки, усвідомлення власних професійних дій та їх корекції відповідно до вимог педагогічної діяльності. Педагогічна рефлексія розглядається як важливий механізм професійного становлення особистості вчителя, що сприяє осмисленню власного досвіду, оцінюванню результатів діяльності,

визначенню шляхів професійного вдосконалення та розвитку здатності до самозмін. Вона дає змогу педагогу критично аналізувати власну діяльність, співвідносити особисті професійні можливості з вимогами професії та здійснювати свідоме управління процесом фахового саморозвитку.

Особливого значення проблема формування педагогічної рефлексії набуває у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, професійна діяльність яких поєднує педагогічний, виконавський і творчо-інтерпретаційний складники. У педагогічній діяльності рефлексія охоплює всі основні аспекти професійної активності вчителя. Вона забезпечує усвідомлення способів і результатів педагогічної діяльності, сприяє виявленню професійних труднощів, пошуку шляхів їх подолання, удосконаленню педагогічної взаємодії та оцінюванню ефективності освітнього процесу. Рефлексія виступає важливим механізмом професійного саморозвитку, оскільки дає змогу педагогу критично осмислювати власний досвід, коригувати професійну поведінку та вибудовувати індивідуальну траєкторію фахового зростання.

Для майбутнього вчителя музичного мистецтва рефлексивна діяльність набуває особливої ваги, оскільки пов’язана не лише з педагогічною взаємодією, а й з осмисленням власної художньо-виконавської діяльності. У цьому контексті значний потенціал для формування педагогічної рефлексії має фортепіанна підготовка, яка посідає важливе місце у системі професійного становлення майбутніх фахівців. Її значущість зумовлена не лише необхідністю формування виконавських умінь і навичок, а й створенням умов для розвитку професійно важливих особистісних якостей. У процесі роботи над музичними творами здобувачі освіти аналізують власну виконавську діяльність, оцінюють її результати, осмислюють художньо-образний зміст музики та шляхи його інтерпретації. Така діяльність сприяє розвитку здатності до самоаналізу, самоконтролю, самооцінки та корекції власних дій, що становить основу педагогічної рефлексії.

Специфіка фортепіанного навчання полягає в поєднанні виконавського, художньо-естетичного та педагогічного аспектів підготовки. Гра на фортепіано інтегрує музикознавчі, культурологічні, психолого-педагогічні та методичні знання, набуті здобувачами освіти під час вивчення фахових дисциплін, забезпечуючи їх усвідомлене застосування у виконавській і майбутній педагогічній діяльності. Саме тому фортепіанне навчання має значний потенціал для формування педагогічної рефлексії як важливої складової професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Реалізація зазначеного потенціалу забезпечується відповідними методичними засадами фортепіанної підготовки, які ґрунтуються на загальнонаукових підходах, принципах музично-виконавської педагогіки та особливостях художньо-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва.

Теоретичні й методичні аспекти виконавсько-педагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва висвітлено у працях О. Березовської, І. Грінчук, Н. Гуральник, Л. Гусейнової, Н. Згурської, Н. Михайлюк, Н. Мозгальової, І. Мостової, І. Ростовської, Г. Саїк, Щербиніної, Д. Юник, Т. Юник, М. Ярової та інших дослідників. Аналіз їхніх праць засвідчує значний інтерес науковців до проблем фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема до питань формування виконавської майстерності, художньої інтерпретації музичних творів і професійно значущих якостей майбутнього педагога-музиканта.

Вагоме значення для осмислення змісту фортепіанної підготовки мають дослідження Н. Гуральник, яка розглядає сучасну фортепіанну школу як науково-практичний і художньо-мистецький досвід поколінь, заснований на історичних, національних і педагогічних традиціях [3]. Науковиця виокремлює теоретичну, методичну, практичну складові фортепіанної підготовки та самостійну роботу здобувача освіти як її невід'ємний компонент [2]. Важливу роль фортепіанної підготовки

у професійному становленні майбутнього вчителя музичного мистецтва підкреслює й О. Березовська, яка пов'язує її з розвитком професійно значущих якостей особистості, формуванням професійної ідентичності, здатності до творчого розв'язання педагогічних завдань, саморозвитку та самовдосконалення [1].

Разом із тим аналіз наукових праць свідчить, що дослідники переважно зосереджують увагу на виконавському, методичному та професійно-особистісному аспектах фортепіанної підготовки, тоді як питання формування педагогічної рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанного навчання ще не отримало належного теоретичного висвітлення. Викладене вище зумовлює актуальність дослідження, метою якого є теоретичне обґрунтування сутності педагогічної рефлексії та визначення її компонентної структури в контексті фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Результати

Рефлексивна здатність учителя музичного мистецтва є складним інтегративним особистісно-професійним феноменом. Її сформованість безпосередньо впливає на становлення професійної ідентичності майбутнього педагога та виступає важливим чинником його професійного саморозвитку, самовдосконалення й самокорекції в галузі музичної освіти. Саме вона створює підґрунтя для критичного осмислення майбутнім фахівцем власної педагогічної діяльності, оцінювання її результатів, прогнозування наслідків професійних рішень і досягнення високого рівня педагогічної майстерності. На основі аналізу наукових джерел педагогічну рефлексію майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядаємо як інтегративну особистісно-професійну якість, що виявляється у здатності до самопізнання, самоаналізу, самооцінювання, самокорекції та прогнозування результатів власної діяльності й забезпечує ефективність професійно-педагогічної діяльності. Її структура ґрунтується на сукупності рефлексивних дій, які педагог здійснює в процесі професійної діяльності. У контексті дослідження для з'ясування структурних компонентів педагогічної рефлексії майбутнього вчителя музичного мистецтва необхідно проаналізувати процес фортепіанної підготовки як освітнє середовище, у межах якого відбувається її формування та розвиток. Специфіка цього процесу значною мірою визначає зміст і характер рефлексивної діяльності майбутнього педагога-музиканта.

Як видно зі схеми, розвиток педагогічної рефлексії відбувається в контексті фортепіанної підготовки, зміст і спрямованість якої визначаються особливостями майбутньої професійної діяльності здобувача освіти. Двоєдиний характер діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва як педагога і музиканта-виконавця зумовлює виокремлення двох взаємодоповнювальних складових фортепіанної підготовки: музично-виконавської (сольно-виконавської, концертмейстерсько-ансамблевої) та музично-педагогічної (художньо-освітньої, просвітницької).

Сольно-виконавська складова фортепіанної підготовки передбачає системне опанування творів різних стилів, жанрів і форм, розвиток техніко-виконавських умінь і навичок, формування здатності до художньо обґрунтованої інтерпретації музичних творів. Її зміст орієнтований на розширення музичного кругозору майбутнього вчителя музичного мистецтва, збагачення його музикознавчих знань та виконавського досвіду, розвиток музично-творчих здібностей, а також підготовку до практичного використання різножанрового репертуару в подальшій музично-педагогічній діяльності.

Таблиця 1. Структурно-функціональний механізм розвитку педагогічної рефлексії майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки.

Рефлексивна активність здобувача освіти є важливою умовою успішної художньої інтерпретації музичного твору. У процесі виконавської діяльності рефлексія забезпечує не лише усвідомлення авторського задуму, а й його особистісне осмислення та творче переосмислення. Саме завдяки цьому виконавець здатний актуалізувати зміст твору, наповнюючи його власними смислами та емоційним досвідом. Такий підхід відповідає положенню про те, що художній вплив музичного твору можливий лише за умови творчого посередництва виконавця між композиторським задумом і сучасним слухачем.

Музично-виконавська діяльність є складним багаторівневим процесом, який, за твердженням В. Крицького [5], охоплює два взаємопов'язані аспекти: осягнення художньо-образного змісту музичного твору та його звукове втілення. Реалізація цих аспектів передбачає послідовне проходження низки етапів: первинне ознайомлення з твором, формування виконавського задуму, його практичне втілення, підготовку до публічного виконання та безпосередньо концертний виступ. Кожен із зазначених етапів потребує активного рефлексивного осмислення, оскільки пов'язаний із аналізом власних виконавських дій, оцінюванням досягнутих результатів і пошуком шляхів удосконалення інтерпретації.

Важливою складовою музично-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є концертмейстерсько-ансамблева підготовка. Її зміст охоплює широкий спектр професійних умінь і видів діяльності, зокрема акомпанування хору, солістам та інструментальним ансамблям, ансамблеве музикування, аранжування, імпровізацію тощо. На відміну від сольно-виконавської діяльності, концертмейстерська практика вимагає від майбутнього фахівця постійної взаємодії з іншими учасниками виконавського процесу, що актуалізує розвиток рефлексивних умінь, пов'язаних із слуховим контролем, координацією спільних дій, оцінюванням результатів.

Поряд із музично-виконавською складовою у структурі фортепіанної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва виокремлюється музично-педагогічна складова, що реалізується в мистецько-освітній та художньо-просвітницькій діяльності педагога. На відміну від суто виконавських завдань, пов'язаних із художньо-технічним

втіленням музичного твору, вона орієнтована на забезпечення ефективного художньо-педагогічного впливу на учнів. Такий вплив здійснюється через художньо переконливе виконання музичного твору, засноване на глибокому рефлексивному осмисленні його змісту, а також через вербальну й невербальну комунікацію, художній коментар, етико-естетичне обговорення та організацію діалогу щодо сприйняття музичного мистецтва.

На думку О. Мельник, ефективність художньо-педагогічної діяльності значною мірою залежить від продуманості її змістового й композиційного наповнення. Недостатня увага до логіки побудови виступу, добору репертуару, його стилістичної та драматургічної організації, а також невідповідність художнього коментаря особливостям аудиторії й музичного твору можуть руйнувати атмосферу співтворчого сприймання музики. У таких умовах суттєво ускладнюється процес проникнення слухачів в інтонаційно-образний зміст твору та його глибоке осмислення [6].

Отже, рефлексія пронизує всі види діяльності, що становлять зміст фортепіанної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Виконуючи регулятивну функцію, вона забезпечує усвідомлене вдосконалення виконавських і педагогічних дій, сприяє професійному становленню особистості та підвищенню ефективності її майбутньої фахової діяльності.

Виконавсько-педагогічний контекст фортепіанної підготовки зумовлює формування у майбутніх учителів музичного мистецтва індивідуальних фахово-інтерпретаційних комплексів, які інтегрують різні аспекти музично-виконавського та музично-педагогічного досвіду. Узагальнену характеристику їх структурних компонентів подано в табл. 2.

Таблиця 2

Компонентний склад індивідуального фахово-інтерпретаційного комплексу майбутнього вчителя музичного мистецтва

Компонент індивідуального фахово-інтерпретаційного комплексу	Зміст компонента	Вияв у фортепіанній підготовці
Інтонаційно-слуховий	Слухові уявлення про музичний образ, інтонаційну виразність, звуковий результат виконання	Аналіз і осмислення музичного тексту, формування звукового образу твору, слуховий контроль виконання
Тактильно-кінестетичний	Відчуття рухів, моторних дій та їх взаємозв'язку зі звуковим результатом	Розвиток виконавського апарату, технічних навичок, координації рухів, виконавської свободи
Когнітивно-емоційний	Знання, судження, оцінки, емоції та переживання, пов'язані зі змістом музичного твору	Осмислення авторського задуму, формування інтерпретації, емоційне переживання художнього образу
Комунікативно-емпатійний	Здатність до співпереживання, художньої комунікації та встановлення емоційного контакту з аудиторією	Художньо-педагогічна взаємодія, концертно-просвітницька діяльність, виконавська комунікація зі слухачами та учнями

Індивідуальний фахово-інтерпретаційний комплекс являє собою інтегровану систему інтонаційно-слухових, тактильно-кінестетичних, когнітивно-емоційних і комунікативно-емпатійних утворень, що формуються на основі індивідуального досвіду здобувача освіти та його осмислення виконавських і мистецько-педагогічних традицій. У взаємодії зазначені компоненти забезпечують цілісність процесу художньої інтерпретації та музично-педагогічної комунікації.

Аналіз змісту фортепіанної підготовки та специфіки діяльності здобувача освіти в процесі її засвоєння дав змогу визначити компонентну структуру рефлексивних здатностей майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вона охоплює чотири компоненти: аналітично-ідентифікаційний, емоційно-регулятивний, інтерпретаційно-концептуальний і корекційно-стратегічний.

Аналітично-ідентифікаційний компонент відображає здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва до самоаналізу та оцінювання власної професійної діяльності на основі усвідомленого ставлення до себе як суб'єкта музично-педагогічної та виконавської практики. Його формування пов'язане з розвитком професійної ідентичності здобувача освіти та здатністю до критичного осмислення процесу й результатів власної художньо-педагогічної взаємодії.

У контексті фортепіанної підготовки аналітично-ідентифікаційний компонент виявляється в умінні аналізувати музичний твір з урахуванням історико-культурних, авторських, жанрово-стильових та особистісно-ціннісних аспектів; оцінювати рівень власних знань і досвіду, необхідних для осмислення нотного тексту та розкриття художнього змісту музичного твору; визначати особливості музичної мови та образно-смислового наповнення твору. Важливими його проявами є також самооцінювання процесу створення власної виконавської інтерпретації, обґрунтованості вибору виконавських засобів, ефективності їх реалізації у виконанні, а також усвідомлення власних думок, суджень, переживань і професійних рішень.

Отже, цей компонент охоплює рефлексивне осмислення всіх складників музично-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва та сприяє усвідомленню ним власних професійних ресурсів, досягнень і перспектив подальшого розвитку.

Емоційно-регулятивний компонент характеризує здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва усвідомлювати, аналізувати та регулювати власні емоційні стани в процесі виконавської й педагогічної діяльності. Він передбачає оцінювання доцільності та виразності вербальних і невербальних засобів комунікації, що використовуються для створення сприятливої емоційної атмосфери під час художньо-педагогічної взаємодії.

Важливим проявом цього компонента є здатність аналізувати реакцію аудиторії на музичне виконання та словесний супровід музичного твору, інтерпретувати отриманий зворотний зв'язок і співвідносити його з поставленими художніми та педагогічними цілями. У разі виявлення розбіжностей між очікуваним і реальним результатом майбутній фахівець коригує власні емоційно-комунікативні дії та способи педагогічної взаємодії.

Емоційно-регулятивний компонент пов'язаний із процесами самоспостереження, емоційної саморегуляції та усвідомленого контролю власних переживань, що забезпечують ефективність навчально-професійної діяльності та сприяють особистісно-професійному зростанню майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Інтерпретаційно-концептуальний компонент характеризує здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва осмислювати та оцінювати власну навчально-професійну діяльність крізь призму сформованого індивідуального досвіду музично-виконавської та педагогічної діяльності. Він забезпечує усвідомлене співвіднесення нових художніх і

професійних завдань із наявними знаннями, цінностями, інтерпретаційними підходами та способами музично-педагогічної взаємодії.

У контексті цього компонента інтерпретаційна діяльність розглядається не лише як процес осмислення художнього змісту музичного твору та розкриття його образно-інтонаційної сфери, а й як створення власної виконавської концепції на основі творчого переосмислення авторського задуму, стильових особливостей твору та особистісного художнього досвіду виконавця. Водночас рефлексивне осмислення інтерпретаційних рішень дає змогу майбутньому фахівцеві оцінювати їхню художню доцільність, педагогічну ефективність і відповідність поставленим виконавським та освітнім цілям.

У межах цього компонента інтерпретаційна діяльність охоплює осмислення та пояснення результатів власної навчально-професійної діяльності, а також аналіз власних думок, суджень, оцінок, емоційних переживань і зворотного зв'язку, отриманого в процесі музично-педагогічної взаємодії. Вона спрямована на виявлення причинно-наслідкових зв'язків між професійними діями та їхніми результатами, усвідомлення особливостей власного виконавського й педагогічного досвіду.

Така діяльність створює підґрунтя для усвідомлення, систематизації та критичного осмислення професійно значущих ситуацій, особистісних якостей, здібностей, ціннісних орієнтацій і способів діяльності. На основі інтерпретації та узагальнення набутого досвіду формуються індивідуальні критерії оцінювання власної професійної діяльності, які дають змогу майбутньому вчителеві музичного мистецтва об'єктивно оцінювати рівень своїх виконавських і педагогічних досягнень, ефективність музично-виконавської інтерпретації та результативність художньо-педагогічної взаємодії.

Отже, інтерпретаційно-концептуальний компонент характеризує здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва спиратися на сформовану систему професійних знань, цінностей, досвіду та інтерпретаційних орієнтирів у процесі аналізу власної діяльності. Він передбачає вміння виявляти невідповідності між запланованими та фактичними результатами музично-виконавської й педагогічної діяльності, визначати причини їх виникнення, а також усвідомлювати суперечності між власними очікуваннями, професійними намірами та отриманим результатом. Особливого значення набуває здатність здійснювати таке рефлексивне осмислення безпосередньо в процесі виконавської та педагогічної взаємодії, оперативно враховуючи зворотний зв'язок аудиторії та коригуючи власні інтерпретаційні й комунікативні рішення.

Корекційно-стратегічний компонент характеризує здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва визначати перспективні напрями власного професійного розвитку, планувати шляхи вдосконалення виконавської та педагогічної майстерності, а також обґрунтовано обирати засоби досягнення поставлених професійних цілей. Він передбачає вміння оперативно коригувати власні дії відповідно до умов музично-виконавської та педагогічної діяльності, результатів самоаналізу й отриманого зворотного зв'язку. Корекційно-стратегічний компонент забезпечує перехід від усвідомлення результатів власної діяльності до їх цілеспрямованого вдосконалення та проєктування подальшої траєкторії професійного розвитку.

Самокорекція професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва є важливим механізмом удосконалення виконавської та педагогічної майстерності. У процесі фортепіанної підготовки вона передбачає виявлення й аналіз недоліків у власній виконавській діяльності, усвідомлення причин їх виникнення, визначення ефективних способів їх усунення та реалізацію відповідних корекційних дій. Важливою складовою самокорекції є також оцінювання результативності здійснених змін на основі самоаналізу та зворотного зв'язку, що забезпечує подальше професійне зростання й удосконалення виконавсько-педагогічної діяльності.

Професійне самовдосконалення майбутнього вчителя музичного мистецтва

передбачає безперервне оновлення знань, розвиток умінь і компетентностей, розширення арсеналу педагогічних та виконавських засобів діяльності, а також підвищення готовності до ефективного розв'язання різноманітних професійних завдань. Цей процес відбувається через осмислення, переоцінку та збагачення власного професійного досвіду в ході фахової підготовки.

Оскільки навчально-професійна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва характеризується динамічністю, варіативністю та необхідністю прийняття рішень у змінних умовах, важливого значення набуває здатність до об'єктивного оцінювання результатів власної діяльності та їх критичного осмислення. Саме адекватна самооцінка досягнень, труднощів і перспектив розвитку значною мірою визначає рівень сформованості корекційно-стратегічного компонента педагогічної рефлексії та забезпечує ефективне планування індивідуальної траєкторії професійного зростання, удосконалення виконавської майстерності й педагогічної діяльності.

Усі рефлексивні вміння, що формуються в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, зокрема під час навчання гри на фортепіано, потребують глибокого осмислення та цілеспрямованого застосування в навчально-професійній діяльності. Їх розвиток передбачає постійне вдосконалення через самоаналіз, оцінювання результатів власної діяльності та набуття нового професійного досвіду. Цей тривалий і багатоаспектний процес вимагає від здобувача освіти усвідомленого ставлення до власного професійного становлення, здатності до саморегуляції та наявності індивідуальної стратегії професійного розвитку й рефлексивного самовдосконалення.

Отже, корекційно-стратегічний компонент педагогічної рефлексії майбутнього вчителя музичного мистецтва охоплює здатність до планування, реалізації та коригування індивідуальної траєкторії професійного розвитку на основі аналізу результатів власної виконавської й педагогічної діяльності. Він передбачає вміння визначати перспективні цілі професійного зростання, своєчасно виявляти напрями, що потребують удосконалення, добирати ефективні способи їх досягнення та оцінювати результативність здійснених змін. Важливою ознакою цього компонента є орієнтація на перспективу, що виявляється у здатності прогнозувати результати власної діяльності, планувати подальші кроки професійного розвитку та приймати обґрунтовані рішення щодо їх реалізації. Зазначений компонент найбільшою мірою пов'язаний із прогностичним аспектом рефлексії, який забезпечує осмислення перспектив професійного розвитку, прогнозування результатів діяльності та проєктування шляхів їх досягнення.

Висновки

Таким чином, рефлексивні вміння майбутнього вчителя музичного мистецтва формуються в процесі набуття професійного досвіду та особистісного розвитку й виявляються у здатності до усвідомлення, аналізу, оцінювання та вдосконалення власної виконавської й педагогічної діяльності. Їх розвиток ґрунтується на сформованій професійній ідентичності, здатності до критичного осмислення результатів власної діяльності, усвідомлення причин професійних труднощів і визначення шляхів їх подолання.

Рефлексивні вміння є складним інтегративним особистісно-професійним утворенням, що забезпечує самопізнання, саморегуляцію, професійне самовдосконалення та проєктування подальшої траєкторії професійного розвитку. Вони виявляються у володінні способами самоаналізу, самооцінювання, інтерпретації та корекції власних виконавських і педагогічних дій на основі співвіднесення отриманих результатів із системою професійних знань, цінностей, досвіду та інтерпретаційних орієнтирів, які слугують підґрунтям для прийняття обґрунтованих професійних рішень і досягнення високої якості музично-педагогічної діяльності.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з теоретичним обґрунтуванням та практичною реалізацією методики розвитку педагогічної рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки, а також із визначенням ефективних засобів моніторингу й оцінювання сформованості її структурних компонентів.

Список використаних джерел

1. Березовська О. До проблеми музично-виконавської діяльності у фортепіанній підготовці майбутніх учителів музики. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* № 6 (Ч. 2), 2012.
2. Гуральник Н. П. Новий погляд на інтеграційні процеси в класі фортепіано. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Київ, 2004. Вип. 1 (6). С. 59–66.
3. Гуральник Н.П. Українська фортепіанна школа 20 століття в контексті музичної педагогіки: *монографія*. Умань, 2016. 232 с.
4. Єременко О. В. Теоретико-методологічні орієнтири підготовки фахівців мистецько-педагогічного профілю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2016. № 1. С. 81-87.
5. Крицький В. М. Музично-виконавська інтерпретація: педагогічні проблеми музично-виконавської підготовки : *монографія*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2009.158 с.
6. Мельник О. П. Формування досвіду музично-просвітницької діяльності майбутніх вчителів музики як педагогічна проблема. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.* Київ, 2009. Вип.8 (13). С. 108-113.
7. Мозгальова, Н. Г. Змістове наповнення поняття "інструментально-виконавська підготовка" вчителя музики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ: НПУ, 2010. С. 39-43.
8. Мозгальова Н. Г. Теорія та методика інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики: *монографія.* Вінниця, 2011. 488 с.
9. Парфентьєва І. П. Специфіка формування рефлексії у майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях хорового класу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* Київ, 2014. Вип. 16(2). С. 104-108.
10. Циганюк Л. І., Використання комунікативно-рефлексивних методів у формуванні художньої свідомості підлітків у процесі вивчення поліфонічних творів. *Актуальні питання мистецької педагогіки*, 2014. Вип. 3. С. 137–143 .
11. Щербініна О. М. Розвиток музично-стильових уявлень як проблема фахової підготовки музиканта-педагога. *Наукові записки НДПУ*. Ніжин, 2001. С.118-121.
12. Щербініна О. М. Фортепіанна підготовка у вищих закладах мистецької освіти: сучасний стан та перспективи модернізації. *Актуальні питання мистецької педагогіки.* 2016. Вип. 5. С. 124-128.
13. Юник Д. Г., Юник Т. І. Інноваційна технологія розвитку мнемічних умінь студентів-піаністів у процесі роботи над музичними творами. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Вип.2. Бердянськ : БДПУ, 2017. – 336 с.
14. Ярова М.В. Підготовка майбутнього вчителя музики до інструментально-виконавської діяльності. *Педагогічний дискурс*. 2012. № 11. С. 370-374.
15. Bilova Nataliia. Monitoring of the quality of prospective music teachers professional traning. *Modern tendencies in pedagogical education and science of Ukraine and Israel : the way to integration.* Issue № 7. Israel Ariel University, 2016. P. 20-27.

16. Min Shaoway. Essence and specifics of reflective abilities in music teacher activity. *Modern tendencies in pedagogical education and science of Ukraine and Israel : the way to integration.* Issue № 7. Israel : Ariel University, 2016. P. 242-248.
17. Volkova Y.I. The content and components of the creative communications skills of the future teachers of art disciplines. *Modern tendencies in pedagogical education and science of Ukraine and Israel : the way to integration*. Issue №5. Ariel University, 2014. P. 479-486.